

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

*Op deze dag geef ik je gezag
over alle koninkrijken en volken
om ze te vernietigen en af te breken,
op te bouwen en te planten.*

Jeremia 1:10

Profeten zijn mensen die schoffelen. Ze wrikken allerlei zekerheden die mensen denken te hebben beetje bij beetje los. Ze rukken uit wat de aarde bederft zodat er weer vruchtbare grond vrijkomt en er ruimte ontstaat voor een nieuw perspectief, een andere toekomst. Maar profeten zijn ook mensen die goed hebben leren luisteren: naar Gods stem, naar wat er woelt in de samenleving. Profeten zijn mensen die oproepen tot verandering. Wat verhard is geraakt breken ze weer open. Ze geven hele gemeenschappen een stem omdat zij eerst heel diep leerden luisteren naar het lijden van mensen. In de inspirerende reeks *'moderne profeten'* laat Kees van Ekris zien dat er ook vandaag nog profeten zijn: mensen die geraakt door verhalen, schrijvers of gebeurtenissen in hun leven trouw bleven aan het pad dat voor hen lag. Ze kiezen niet voor wat voor de hand ligt, voor de weg van de minste weerstand. Nee: ze gaan dwars door het water. In de woestijn vinden zij een weg.

Martin Luther King was zo'n moderne profeet. Iemand in wie je een echo hoort van de Bijbelse profeten. "De waarheid liefhebben en opkomen voor gerechtigheid" zei hij "zal veel van je vragen. Je zult frustratie meemaken. Als je een standpunt durft in te nemen, zul je ook lijden ondergaan en eenzaamheid. Je kunt je baan verliezen, klappen krijgen of geminacht worden. Soms betekent het dat je kind van zeven, acht jaar aan je vraagt: 'Papa, waarom zit je zo vaak in de gevangenis?'" (Kees van Ekris, *Moderne profeten* deel I, p. 9).

Martin Luther King leefde in een verziekte, giftige tijd, waar zwarte mensen nog altijd de naweeën van voelen. Zwarte mensen werden uitgebuit en onderdrukt. Er werd jacht op hen gemaakt. Lichamen die bungelen aan een galg. Het recht was zo ver weg in de jaren '50 en '60. De preken en toespraken van King raakten zovele mensen diep in hun hart omdat hij het lijden van de Afro-Amerikaanse bevolking van binnenuit kende. Hij heeft zoveel mensen vermoord zien worden. Hij werd hun stem omdat hij eerst heeft leren luisteren.

Ook Jeremia's roeping begint daarmee: met luisteren naar een stem die uitdaagt. Waartoe zijn wij geroepen? Hoe wordt je werkelijk mens, zoals God het ziet en kom je tot je bestemming? Het pad dat altijd al voor je was weggelegd. We beginnen deze 40-dagentijd met een roepingsverhaal. Een leven lang worstelen met God, met zichzelf, met mensen, de ontwrichtende krachten in de samenleving van toen, het Israël van koning Jozakim en Sedekia. Zo zou je het leven van Jeremia wel kunnen beschrijven. Jeremia is een lijdende profeet. Net als King werd hij vaak gevangengezet, geschopt en geslagen.

Maar de roeping van Jeremia begint heel klein en intiem, in de persoonlijke aanraking door de Eeuwige zelf. 'De Heer richtte zich tot mij' (Jer 1:4). God spreekt tot Jeremia over de dag waarop hij werd verwekt. Gods woorden zijn ontroerend en liefdevol.

Nog voordat zijn prille leven gevormd werd in de buik van zijn moeder, nog voordat hij een woord kon spreken, had God al een bedoeling met hem, had de Heer al bepaald dat Jeremia een profeet zou zijn voor alle volken (Jer 1:5; cf. Ps 139). God kent Jeremia beter dan hij zichzelf. God heeft hem met zijn vingers gevormd, zijn vormeloos begin met zijn adem aangeraakt. God kent Jeremia van achteren en van voren. En Hij ziet wat Jeremia nog niet kan zien: een profeet die mensen wakker zal schudden, een man die trouw zal blijven aan zijn Woord, een mens die tot het einde toe het recht zal blijven verkondigen.

Zo is God: Hij doorziet de geschiedenis. Wat wij zelf nog niet kunnen zien, is bij de Heer al bekend. Het boek Jeremia begint in vers 1 met genealogie. Jeremia is de zoon van Chilkia en komt uit het priestergeslacht van Anatot, een klein plaatsje in het gebied Benjamin. Het lag in de lijn van de verwachtingen dat Jeremia in de voetsporen van zijn vader zou treden. Maar God roept hem tot een andere dienst. Gods woorden zijn overrompelend. Ze doorkruisen onze menselijke plannen. En net als Mozes strubbelt Jeremia tegen.

‘Ach Here, Here’ vertaalt de Statenvertaling in vers 6. In dat ‘ach’ hoor je het vertwijfelende zuchten van een mens. Een zucht die uitdrukt hoezeer we onszelf klein kunnen maken. Ongeloof in jezelf, je eigen kunnen onderuithalen. Jeremia verzucht dat hij niet kan waarmaken wat God van hem vraagt. ‘Ik kan niet spreken, ‘ik ben te jong’. Maar God herkent onmiddellijk dat onder dit zuchten van Jeremia angst verborgen ligt.

God reikt Jeremia een ander perspectief aan, een toekomst die vol van belofte is. Hij nodigt hem uit om te zien wat God ziet. Jeremia zal niet in Anatot blijven. Overal waar God hem heen zal zenden, daar zal Jeremia de woorden spreken die God hem in de mond legt. God belooft Jeremia dat Hij erbij zal zijn, dat Hij hem zal dragen. ‘Wees niet bang voor hen, want ik ben met je om je te bevrijden’ (Jer 1:7).

Dat worstelen van Jeremia: het is misschien wel heel herkenbaar voor je. Dat er ook momenten zijn geweest in jouw leven dat je vol met vragen zat; dat je angst voelde om de weg te volgen die je moest gaan. Dat je niet kon en wilde geloven in jezelf. Maar ook nu is het bevrijdende woord van God: ‘wees niet bang’, ‘vrees niet’. Dat is het eerste wat God doet. Hij geeft Jeremia zijn belofte: waar hij ook heengezonden zal worden en wat hem ook overkomen mag: Hij zal er zijn met zijn beschermende hand. Hij zal leiden en richting geven. Wat God gezegd heeft, bekrachtigd Hij ook. Want in vers 9 lezen we:

*En de Heer strekte zijn hand uit,
raakte mijn mond aan en zei tegen mij:
‘Hiermee leg ik mijn woorden in jouw mond’.*
Jeremia 1:9

Dat moment tussen Jeremia en God: daar spreekt tederheid uit. God komt zo dichtbij, dat Jeremia zijn aanwezigheid kan voelen, als vingers op zijn lippen. Hij wordt door de Eeuwige zelf aangeraakt. Het is een kruispunt in zijn leven. Zo’n moment waarop God alles omkeert. Want vanaf dat moment wordt Jeremia bewogen door Gods Geest. Zijn woorden zullen Gods woorden zijn. En ook nu weer klinkt er een belofte: ‘nu, op

deze dag, geef ik je gezag over alle koninkrijken en volken, om ze uit te rukken en te verwoesten, om ze te vernietigen en af te breken, op te bouwen en te planten' (Jer 1:10).

'Op deze dag': dat is een belangrijke aanduiding. Gods belofte is nu al van kracht. Het gaat niet om een verre toekomst. Nee, op deze dag, vandaag nog zal de geschiedenis er anders uitzien. Maar Gods woorden zijn ook aangrijpend. Ze onthutsen. Om uit te rukken en te planten, om af te breken en op te bouwen: zoals een boer die verstikkend onkruid uit de bodem trekt, de ploeg die door de aarde woelt: zo zal God Jeremia bewerken tot een werktuig in zijn hand. Wat mensen vernederd en neerdrukt: dat moet uitgerukt worden. Er moet weer lucht in de bodem, zodat een nieuwe toekomst kan opengaan.

Langzaam maar zeker laat God Jeremia ontdekken wat zijn opdracht is. Beeld voor beeld wordt afgepeld. 'Wat zie je Jeremia'? (Jer 1:11): met die vraag wrikt God Jeremia los van zijn eigen twijfels en weerstanden. In visioenen leert God hem om met andere ogen te leren kijken naar de weg die voor hem ligt. 'Wat zie je'? Het is een open vraag. Er wordt niets ingevuld of opgedrongen. Jeremia krijgt de ruimte om zelf te ontdekken wat hem te doen staat.

Jeremia kijkt om zich heen en hij ziet een bloeiende amandeltwijg. De amandelboom bloeit vroeg in het voorjaar, nog voordat ze bladeren krijgt. Wanneer haar takken vol en zwaar zijn met witte, lichttroze bloesem: dan weet je - de lente is in aantocht. En zo zal het ook zijn met Jeremia's woorden. Ze zullen bloeien en vrucht dragen. Zoals de amandelboom in enkele dagen uitbot, zo zal het zijn met de woorden die Jeremia in Gods naam zal spreken. Een niet te stuiten toekomst die bloeien zal van gerechtigheid. Nog eens vraagt God: 'wat zie je Jeremia'? Nu ziet Jeremia een scheefgezakte gloeiende kookpot. Het Godswoord dat daarop volgt is dreigend. Die overheellende kookpot, de hete brei die al bijna over de rand stroomt: het is beeld van niet te keren onheil. Jeremia moet goed letten op de positie van de kookpot. En als hij goed kijkt, dan ziet hij dat de pot overheelt in noordelijke richting. 'Uit het noorden' zo luidt daarop het woord van God, 'roep ik alle koninkrijken op, al hun geslachten' (Jer 1:15). Ze zullen het land binnenvallen. Hun legers zullen de poorten van Jeruzalem en alle steden van Juda omsingelen.

Al aan het begin van het boek Jeremia wordt het geweld dat vanuit Babylon zou opklaaien aangekondigd. Het hangt als een donkere dreiging boven het lot van Juda. Dat bewegen tussen hoop en wanhoop, volken die elkaar omverlopen, de verwoesting van oorlog: in die omstandigheden moet Jeremia staande zien te blijven. Het is een prangend beeld, akelig actueel, juist ook vandaag. Wat zie je als je naar de wereld kijkt? Als je nadenkt over de vastgelopen legers daar aan het front in het Oosten van Oekraïne, of het geweld dat maar blijft opklaaien in het Midden-Oosten: wat zie je dan? Zie je de brokstukken waarop mensen moeten leven, de ontheemde kinderen, het verdriet van moeders? En wat zie je als je kijkt naar de samenleving hier dichtbij: wat zie je dan? Kun je verder zien dan de winkelende en consumerende mensen in de straten? Zie je ook de eenzaamheid, hoe mensen langs elkaar leven, het onbehagen dat groeit?

Profeten spreken ware woorden. Ze zien wat er verloren gaat, hoe mensen van God en van elkaar losraken. Ze geven stem aan de onbestemdheid die leeft in de harten van de mensen, de afgestomptheid, de verspilling, het eigenbelang. Een waarheid die ontmaskert, die ons confronteert met ons eigen handelen. Dat zien we ook in Jeremia 1 gebeuren. Vanaf vers 16 worden Gods woorden nog donkerder.

Ik zal het volk vonnissen voor al het kwaad dat het heeft gedaan. Ze hebben mij verlaten, wierook gebrand voor andere goden en geknield voor wat ze zelf gemaakt hebben.

Het boek Jeremia beschrijft een stuurloze samenleving, waar mensen elkaar kwaad doen en verdrukken. Maar aan de basis van het onrecht ligt afgodendienst. Dat is het hart van het kwaad. En dat kan niet langer zo doorgaan. Daarom heeft God Jeremia aangesteld als zijn profeet. Gods woorden krijgen een ernstige toon. Je voelt daarin de heiligheid, maar ook de zwaarte van de taak die nu op Jeremia's schouders rust. Opnieuw belooft God dat Hij bij hem zal zijn, maar God waarschuwt Jeremia ook. Hij zal moeten standhouden tegen de mensen die tegen hem zullen opstaan.

'Jij Jeremia', zo klinkt het, 'maak je gered en zeg hun alles wat ik je opdraag. Laat je door hen geen angst aanjagen, anders zal ik jou angst aanjagen in hun bijzijn' (Jer 1:17). Hier wil ik even bij stil staan. 'Anders zal ik jou angst aanjagen'. Dat klinkt heel scherp en hard. Wat bedoelt God daarmee? Als we naar de grondtekst kijken, dan zou je ook zo kunnen vertalen: 'wordt niet week van angst, anders zal ik jou verslaan'. Wat hier staat: dat wordt nu precies de worsteling van Jeremia. Want in de vijanden die tegen hem op zullen staan, de mensen die hem zullen belagen, beschimpen en bespotten, ervaart Jeremia dat God hem slaat. Wat verderop in het boek komen we de belijdenissen van Jeremia tegen. Dat zijn indrukwekkende gebeden waarin Jeremia het uitroept bij God en zich verslagen overgeeft aan de Eeuwige. Moegestreden, afgemat, ten einde raad.

In Jeremia herken je soms de vraag van Jezus: 'mijn God, mijn God, waarom'? Deze woorden van God zijn profetisch. Maar God geeft Jeremia ook de belofte mee: ik maak jou tot vaste stad, tot een ijzeren pilaar en een koperen muur tegen het hele land. De leiders van het volk: de koningen, de priesters en de valse profeten met hun mooie, maar misleidende woorden: ze zullen hem bestrijden en hem proberen onderuit te halen. Maar ze zullen niet overwinnen. Want ook nu klinkt dezelfde belofte die we eerder al hoorden: 'ik zal je terzijde staan en je redden' (Jer 1:19; cf. 1:8). Op heel zijn weg zal God bij Jeremia zijn.

Roeping die alles van een mens vraagt. Alles over hebben voor het recht van God, zelfs je eigen leven: die weg is ook Jezus gegaan. 'Meteen daarna' (Mc 1:12): met deze woorden begint het optreden van Jezus in het Marcusevangelie. Marcus doelt daarmee op de doop van Jezus. Wanneer Jezus naar de Jordaan afreist om door Johannes gedoopt te worden, wordt ook zijn bestemming bevestigd door de stem van God zelf: 'Jij bent mijn geliefde zoon, in jou vind ik vreugde' (Mc 1:11).

Maar ook hier volgt na roeping een tijd van beproeving. Want meteen daarna wordt Jezus door de Geest naar de woestijn gedreven. Veertig dagen en veertig nachten is Jezus in de woestijn. De woestijn is een eenzame plaats, een plaats zonder woorden.

Een gebied ver weg van het gewone leven. En daar wordt Jezus door de duivel, door Gods tegenstander uitgedaagd. Zijn verlangens en motieven, zijn hoop, zijn bestemming: de duivel zal proberen om alles dat goed is krom te maken. 'Hij leefde er te midden van de wilde dieren, en engelen zorgden voor hem' (Mc 1:13).

Het is tekenend dat de verkondiging van het evangelie pas plaatsvindt na deze 40 dagen in de woestijn. Jezus gaat eerst de stilte in. Ook hij moet de strijd aangaan met zichzelf. Hij moet het uit zien te houden met het kwaad. Pas daarna vindt hij de vrijheid en de moed om het goede nieuws bij de mensen te brengen en klinkt ook aan ons de oproep: 'kom tot inkeer en geloof het evangelie' (Mc 1:15). Zo gaat Jezus in het spoor van Israëls profeten. Net als Jeremia worstelt hij met zijn roeping, de taak die op zijn schouders rust. Die veertig dagen van beproeving in de woestijn: ze markeren de weg die Jezus zou gaan. Een weg die dwars door het donker gaat, een weg waarop Hij al het lijden van de wereld het kruis op draagt. Op die weg vervult Jezus de wet en de profeten. Trouw aan de Vader draagt Hij wat Hij dragen moet.

Maar die boodschap die we hoorden in Jeremia vandaag, dat God erbij zal zijn: die lijn loopt door in het evangelie. God gaat mee op heel die lange weg naar het kruis. Net als Jeremia krijgt Jezus veel te verdragen: vijanden die spotten met hem, die hem slaan en vernederen. Maar Jezus volhardt, zelfs tot in de dood, omdat Hij door de Vader gedragen wordt. Hij wil en kan ook niet anders. Maar de weg van de profeten, de weg van Jeremia en Jezus is ook een bevrijdende weg. In hun trouw aan God komt hun leven tot een diepe vervulling. Op de weg van trouw en gehoorzaamheid bloeit de vrijheid die God geeft, gerechtigheid, vrede, een nieuwe toekomst voor deze wereld.

Die troostende boodschap mogen ook wij meenemen, nu wij aan het begin staan van de 40-dagentijd. Dat God erbij is, dat Hij er zijn zal op heel je levensweg, juist ook wanneer verdriet ons overvalt, wanneer we worstelen met onszelf, met ons geloof, als hoop je uit de handen wordt geslagen. Juist dan, wanneer het donker ons overvalt, mogen we weten en geloven: ik word gedragen door de Vader. Hij zal er zijn met zijn leidende en beschermende hand op heel mijn weg. Zo mogen wij deze 40-dagentijd beginnen. Geroepen om Hem te volgen, gezonden, voortgedreven door de Geest. Net als Jeremia en Jezus worden ook wij aangesproken om gehoorzaam te zijn aan Gods stem. Zodat ook in ons de bloesems mogen ontluiken van Gods gerechtigheid. Ook tot ons spreekt de Heer vandaag dit woord: blijf mijn volk, ga op de rechte wegen en ik zal je terzijde staan om je te redden!

Amen.